

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет геологічний
Кафедра екологічної та інженерної геології і гідрогеології

Затверджено
на засіданні кафедри екологічної та
інженерної геології і гідрогеології
геологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № ___ від _____ р.)
Завідувач кафедри _____ доц. Петро ВОЛОШИН

Силабус з навчальної дисципліни

“ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ГЕОТУРИЗМУ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ ”,

що викладається в межах

ОПП “Екологічний менеджмент і геотуризм”

другого (магістерського) рівня вищої освіти

для здобувачів зі спеціальності 101 Екологія

Львів 2023 р.

Назва курсу	Історія розвитку геотуризму в світі та Україні
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет імені Івана Франка Геологічний факультет, вул. Грушевського, 4, м. Львів, 79005
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Геологічний факультет Кафедра екологічної та інженерної геології і гідрогеології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 Природничі науки 101 Екологія
Викладачі курсу	Сливко Євгенія Мартинівна – кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент кафедри екологічної та інженерної геології і гідрогеології
Контактна інформація викладачів	Е-mail: Yevheniya.Slyvko@lnu.edu.ua ; emslivko@i.ua Сторінка викладача: https://geology.lnu.edu.ua/employee/slyvko-evheniya-martynivna вул. Грушевського, 4, кімнати 204–206
Консультації з питань навчання по дисципліні	Консультації, за необхідності, проводяться в день лекцій і практичних занять або за попередньою домовленістю. Можливі онлайн консультації за допомогою Viber, Telegram, Teams, електронної пошти або інших ресурсів. Для погодження часу онлайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або телефонувати. Тел.: (032) 239-44-57 (050) 370-94-99
Сторінка курсу	https://geology.lnu.edu.ua/course/istoriia-rozvytku-geoturyzmu-v-sviti-ta-ukraini
Інформація про курс	Курс спрямований на формування у студентів знань (системи даних) про історичні аспекти виникнення і розвитку туризму загалом та геотуризму, зокрема, у світі та Україні. Адже без усвідомлення попереднього досвіду, без аналізу зробленого раніше неможливого поступу у розвитку туристичної галузі, підвищенні ефективності її функціонування. Вивчення дисципліни сприятиме розширенню світогляду майбутніх фахівців, підвищенню теоретичного рівня, кращому розумінню специфіки геотуризму в тому чи іншому регіоні з урахуванням його історичних і національних особливостей.
Коротка анотація дисципліни	Дисципліна належить до вибіркових дисциплін підготовки магістра зі спеціальності 101 Екологія за освітньо-професійною програмою “Екологічний менеджмент і геотуризм”. Її викладають у третьому семестрі; обсяг за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS – 3,0 кредити.
Мета і завдання дисципліни	Мета дисципліни – надати майбутнім фахівцям-екологам базові знання стосовно історичного процесу розвитку геотуристичної галузі в загальному контексті історії світової і вітчизняної культури, ознайомити студентів з основними періодами розвитку мандрівництва і передумовами, що привели до формування наукової основи геотуризму як галузі сучасного туризму. Завдання: 1) вивчення витоків геотуризму в історії культури, динаміки розвитку геоподорожей, їхніх завдань і наслідків; 2) розгляд історії туризму загалом у зв'язку з певним типом культури; 3) простежування змін у географії подорожей в різні періоди історії; 4) виявлення об'єктивних передумов становлення організованого геотуризму; 5) розкриття особливостей вітчизняного геотуризму; 6) аналіз сучасного стану і основних тенденцій розвитку світового геотуризму.
Література для вивчення дисципліни	Основна література 1. Мальська М., Паньків Н., Ховалко А. Історія розвитку туризму : навч. посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 117 с.

2. Мальська М. П., Рутинський М. Й., Паньків Н. М. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність : монографія – Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 266 с.
3. Устименко Л. М., Афанасьєв І. Ю. Історія туризму : навч. посібник. – Київ : Альтерпрес, 2008. – 354 с.
4. Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні : навч. посібник. – Київ : Вища школа, 2002. – 195 с.
5. Федорченко В. К., Костюкова О. М., Дьорова Т. А., Олексійко М. М. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навч. посібник. – Київ : Кондор, 23004. – 166 с.
6. Geotourism / Ed. by Ross K. Dowling and David Newsome. – Elsevier Ltd., 2006. – 260 p.
7. Migon P. Geoturystyka. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012. – 265 s.

Додаткова література

8. Бейдик О. О., Новосад Н. О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму : навч. посібник. – К. : Альтерпрес, 2013. – 572 с.
9. Геологічні пам'ятки природи України: проблеми вивчення, збереження та раціонального використання / В. П. Гриценко, А. А. Іщенко, Ю. О. Русько, В. І. Шевченко. – Київ, 1995. – 61 с. (Препр. / ЦНПМ НАН України; 95-1).
10. Геологічні пам'ятки України : у 4-х томах. – Львів ; Київ. – 2006. – Т. 1. – 320 с.; 2007. – Т. 2. – 320 с.; 2009. – Т. 3. – 200 с.; 2011. – Т. 4. – 280 с. URL: <https://archive.org/details/geolog/Геологічні%20пам%27ятки>
11. Геотуризм: практика і досвід : Перша міжнар. наук.-практ. конф. : матеріали. – Львів : НВФ “Карти і Атласи”, 2014. – 152 с.
12. Геотуризм : практика і досвід : Друга міжнар. наук.-практ. конф. : матеріали. – Львів : НВФ “Карти і Атласи”, 2016. – 168 с.
13. Геотуризм: практика і досвід : Третя міжнар. наук.-практ. конф. : матеріали. – Львів : Каменяр, 2018. – 256 с.
14. Грибанова С. В. До питання про підготовку екскурсійних кадрів в Україні на початку ХХ ст. // Туристично-краєзнавчі дослідження. – Київ, 1998. – Вип. 1, ч. 2. – С. 165–170.
15. Григорович-Барський В. Мандрі по Святих Місцях Сходу з 1723 по 1747 рік. – Київ : Основи, 2000. – 768 с.
16. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу : навч. посібник. – К. : Альтерпрес, 2004. – 192 с.
17. Закон України “Про туризм” (1995, редакція від 01.04.2023).
18. Зінько Ю. В., Іваник М. Б., Шевчук О. М. Європейський досвід розвитку геотуризму // Географія та туризм. – 2010. – Вип. 8. – С. 13–23.
19. З історії вітчизняного туризму : зб. наук. ст. – Київ : ФПУ, Ін-т туризму, 1997. – 280 с.
20. Путівник геологічних екскурсій : Друга геодинамічна школа для геологів-зйомщиків України. – Львів ; Яремча ; Рахів ; Берегове : ДП “Західукр-геологія”, 2004. – 35 с.

Інтернет ресурси

21. <https://menr.gov.ua/> (офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України)
22. <https://www.eea.europa.eu/en> (ЕЕА – European Environment Agency)
23. [Карпатська спадщина - Геологія \(carpathian-heritage.org.ua\)](http://carpathian-heritage.org.ua)
24. http://geonews.com.ua/geologichni_pamiatki_ukraini
25. <http://pzf.land.kiev.ua/pzf-spisok.html>

	<p>26. http://www.progeo.ngo</p> <p>27. https://web.archive.org/web/20141107011430/http://www.egk.ee/about-gse/geological-treasures/geosites/?lang=en</p> <p>28. http://travel.nationalgeographic.com/travel/sustainable/index.html (Centre of Sustainable Destinations)</p> <p>29. http://journals.bg.agh.edu.pl/GEOTURYSTYKA/</p> <p>30. http://travel.nationalgeographic.com/travel/sustainable/pdf/about-geotourism.pdf</p> <p>31. https://biz.censor.net/columns/3381032/yak_rosiya_znyschuye_geologichnu_spadschynu_ukrayiny</p>
Тривалість курсу	90 годин
Обсяг курсу	30 годин аудиторних занять (лекції); 60 год самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде знати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) етапи історичного й концептуального розвитку міжнародного й вітчизняного геотуризму; 2) провідні міжнародні документи, які стосуються геотуризму; 3) основні дати історії мандрівництва і природничого туризму; 4) відомих вітчизняних та зарубіжних мандрівників та їхній внесок у розвиток мандрівництва; <p>вміти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) оперувати основними поняттями з історії туризму загалом і геотуризму, зокрема; 2) аналізувати динаміку розвитку геомандрівок; 3) прогнозувати розвиток вітчизняного і міжнародного геотуризму; 4) застосовувати отримані знання на практиці; 5) розробляти геотуристичні маршрути й організовувати геотуристичну (еколого-освітню, просвітницьку, рекреаційну) діяльність.
Ключові слова	туризм, геотуризм, історія розвитку, період, Україна, світ, подорож, геологічна спадщина
Формат курсу	Очний, дистанційний
	Проведення лекцій і за необхідності – консультацій для ліпшого розуміння матеріалу
Теми	Подано нижче у табличній формі СХЕМА КУРСУ*
Підсумковий контроль, форма	ЗАЛІК наприкінці III семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з загальної екології і середовищезнавства, заповідної справи, геології з основами геоморфології, екологічної геології та ін.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Метод навчання – це спосіб упорядкованої взаємозв’язаної діяльності викладача і студентів, спрямованої на вирішення завдань освіти. З боку викладача це різноманітні спроби, які допомагають студентам засвоїти програмний матеріал, сприяють активізації навчального процесу, з боку студентів – це набуття навчальних компетентностей.</p> <p>Під час викладання дисципліни “Історія розвитку геотуризму в світі та Україні” викладач застосовує такі методи навчання.</p> <p>За джерелом передачі та характером сприйняття інформації: словесні методи (лекція, пояснення, відповіді на запитання, дискусія), наочні (ілюстрація, демонстрація).</p> <p>За розв’язком основних дидактичних завдань: набуття знань; формування вмінь та навичок; застосування знань; застосування творчої діяльності; засвоєння знань; перевірка знань.</p>

	<p>За характером пізнавальної діяльності в процесі засвоєння змісту дисципліни: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; дослідницький; евристичний.</p> <p>За поєднанням методів: інформаційно-повідомлюваний і виконуваний; пояснювальний і репродуктивний; пояснювально-спонукальний і частково-пошуковий; спонукальний і пошуковий.</p> <p>Позааудиторна діяльність – самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів, яка реалізується за допомогою самостійних дій, що вимагають розумових і вольових зусиль і закінчуються конкретними результатами. Вона охоплює підготовку до лекцій (опанування пройденого на попередніх лекціях матеріалу для адекватного розуміння наступного матеріалу); підготовку індивідуальних науково-дослідних завдань на запропоновану викладачем тему (реферат і електронна презентація).</p> <p>Дистанційне навчання – це сукупність технологій, що забезпечують доставку студентам певного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія студентів і викладача в процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу, а також у процесі навчання. Основою є використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які дають змогу навчатися на відстані за відсутності викладача. В інтерактивному режимі студент отримує від викладача необхідні матеріали, відповідає на запитання під час дистанційного тестування, надсилає виконані завдання.</p>
<p>Необхідне обладнання</p>	<p>Мультимедійне обладнання. Програми: Microsoft Office Word, Microsoft Office Excel, Microsoft Office PowerPoint. Активованій акаунт університетської пошти на Microsoft Office 365.</p>
<p>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</p>	<p>Контроль знань з дисципліни викладач здійснює за кредитно-модульною 100-бальною системою. Студент у рамках самостійної роботи виконує три індивідуальні науково-дослідні завдання на обрану тему (див. нижче): 1) у формі реферату – 25 балів, 2) у формі презентації – 25 балів, 3) розробити геотуристичний маршрут – 25 балів. За підсумкове тестування (формат очний або дистанційний) – 25 балів. Залік виставляється шляхом сумування балів, які одержав студент.</p> <p>Викладання запропонованої навчальної дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.</p> <p>Порушеннями академічної доброчесності вважають таке: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з університету; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих університетом пільг з оплати навчання.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Теми індивідуальних науково-дослідних завдань</p>	<p>ІНДЗ № 1 (у формі реферату)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наукове та освітнє забезпечення геотуризму. 2. Методика комплексної оцінки геологічних пам'яток. 3. Сучасні підходи до оцінки геосайтів. 4. Періодизація розвитку туризму та подорожей. 5. Історія туризму як наука.

	<ol style="list-style-type: none"> 6. Передумови виникнення і розвитку мандрівок. 7. Видатні мандрівники Давньої Греції. 8. Давньокитайські подорожники. 9. Україна очима іноземних мандрівників. 10. Великі географічні відкриття середини XV–початку XVI ст. 11. Геродот і сучасна Україна. 12. Слов'яни і Русь-Україна у творах арабських письменників VIII–IX ст. 13. Подорожі європейців українською землею за часів Козацької держави. 14. Розвиток туристичної та готельної справи у Давньому Римі. 15. Гендерний аспект туризму. <p style="text-align: center;">ІНДЗ № 2 (у формі презентації)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасне практичне використання геологічної спадщини Львівщини. 2. Природоохоронні геоморфологічні об'єкти у структурі геотуризму України. 3. Геологічні атракції долини Дністра. 4. Грязьові вулкани як об'єкти геотуризму. 5. Мандри Василя Григоровича-Барського. 6. Подорожі М. М. Миклухо-Маклая. 7. Виникнення туристських організацій. 8. Початок організованого туризму (кінець XIX–початок XX ст.). 9. Діяльність Кримсько-Кавказького гірського клубу. 10. Зародження туристсько-екскурсійної справи на західноукраїнських землях. 11. Діяльність Омеляна Партицького. 12. Роль І. Нечуя-Левицького та І. Франка в історії вітчизняного туризму. 13. Діяльність українського туристського товариства “Чорногора”. 14. Сучасний геотуризм у країнах Західної Європи. 15. Геотуризм у США. <p style="text-align: center;">ІНДЗ № 3</p> <p>Розробити геотуристичний маршрут своїм рідним краєм.</p>
<p>Теми і питання до підсумкового опитування</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Чим зумовлена активізація руху за збереження геологічної спадщини в Україні? 2. Що таке <i>геосайт</i>? 3. Що таке <i>геотуризм</i>? 4. Предмет, зміст, завдання історії туризму, основні поняття. 5. Основні варіанти періодизації історії туризму. 6. Передумови виникнення і розвитку мандрівок. 7. Мандрівки на Давньому Сході як складова способу життя. 8. Подорожі та експедиції фінікійців і карфагенян. 9. Видатні мандрівники Давньої Греції. 10. Римські готелі, харчевні та шляхи як паростки майбутньої інфраструктури туризму. 11. Паломництво як культурний феномен у Середні віки. 12. Мандрівники Середньовіччя. 13. Становлення та розвиток туризму в Новий час. 14. Англія XIX ст. – країна мандрівників. 15. Початок формування туристської галузі в Європі. 16. Геродот і Скіфія. 17. Томас Кук та його роль у розвитку і становленні туризму. 18. Становлення професійної освіти з туризму у 20–30-х роках. XX ст. 19. Давньоруські торговельні шляхи та їх значення.

	<p>20. Подорож княгині Ольги до Візантії.</p> <p>21. Видатний пішоходець і мандрівник XVIII ст. Василь Григорович-Барський.</p> <p>22. Діяльність Кримсько-Кавказького гірського клубу.</p> <p>23. Розвиток туризму в Україні у міжвоєнний період (1918–1939 рр.).</p> <p>24. Подорожі М. Пржевальського та М. Миклухо-Маклая.</p> <p>25. Внесок Томаса Кука у розвиток туризму.</p> <p>26. Хто організував "Кружок для устроювання мандрівок по наших краю"?</p> <p>27. Перші "пластові" гуртки в Галичині.</p> <p>28. Діяльність Експериментально-виставково-музейної секції.</p> <p>29. Коли було створено Українське мішане пайове експериментальне товариство?</p> <p>30. Краєзнавчо-туристське товариство "Плаї".</p> <p>31. Українське туристське товариство "Чорногора".</p> <p>32. Коли Україна стала дійсним членом Всесвітньої туристської організації?</p> <p>33. Що ви знаєте про діяльність Хортицького товариства з охорони природи?</p> <p>34. Наведіть об'єкти геотуристичних маршрутів.</p> <p>35. Що таке <i>геотуристичні атракції</i>?</p> <p>36. Що таке <i>геотуристичні траси</i>?</p> <p>37. Сучасна геотуристична діяльність в Україні.</p> <p>38. Сучасна геотуристична діяльність у Великій Британії.</p> <p>39. Сучасна геотуристична діяльність у США.</p> <p>40. Геопарки як основний об'єкт геотуризму в світі.</p>
Опитування	Анкету-оцінювання з метою оцінювання якості курсу буде надано після завершення курсу

Схема курсу "ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ГЕОТУРИЗМУ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ"

Тиждень	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Кількість годин
1	Тема 1. Загальні відомості про туризм. Туризм як одна із галузей світової економіки. Закон України "Про туризм" (1995). Класифікації туризму. Безпека в галузі туризму. Діяльність Всесвітньої туристичної організації (WTO).	Лекція	2
	Тема 2. Геологічний туризм (геотуризм). Історія появи терміна геотуризм, визначення та інтерпретації. Похідні терміни. Природна й антропогенна складові геотуризму. Основні принципи та особливості геотуризму. Об'єкти геотуризму. Облаштування геотуристичних шляхів. Наукове та освітнє забезпечення геотуризму. Хартія Геотуризму від National Geographic Society.	Лекція	2
	Праці з геотуризму Томаса Хоуза, Мюррея Грея та Хайді Елізабет Мегерле. Європейські геотуристичні часописи.	Самостійна робота	8
2	Тема 3. Історія туризму як наука. Необхідність вивчення історії туризму. Предмет, зміст, завдання історії туризму, зв'язок з іншими науками. Основні методи (історіографічний, історико-порівняльний, біографічний, статистичний) і головні поняття. Основні варіанти періодизації історії туризму.	Лекція	4
	Мандрівки в первісну епоху. Міграції первісних людей. Відображення в релігійних поглядах різних народів проблеми "мандрівок".	Самостійна робота	8
3	Тема 4. Подорожі та мандрівки в давні часи й Середньовіччя. Мандрівки на Давньому Сході. Подорожі в країнах Месопотамії та Китаї. Географія подорожей давніх єгиптян, фінікійців і карфагенян. Видатні мандрівники Давньої Греції і Риму. Паломництво як культурний феномен у середні віки. Мандрівники Середньовіччя.	Лекція	4
	Хрестові походи. Православне паломництво. Географічні відкриття Середньовіччя та їхнє значення.	Самостійна робота	8

4	Тема 5. Становлення та розвиток туризму в Новий час. Соціально-економічні причини становлення туризму в XIX ст. Перші туристичні фірми й організації. Томас Кук та його роль у розвитку і становленні туризму. Туристичний бізнес в Європі. Гірські клуби та їх роль у розвитку геотуризму. Найвідоміші мандрівники XIX ст. Паломницький і лікувальний туризм. Зародження туризму в Північній Америці.	Лекція	4
	Експедиції С. Кабота та інших англійських мандрівників. Географічні відкриття Епохи Просвітництва. Подорожі в Африку та на Аравійський півострів. Роль торгівлі в розвитку туризму і готельного господарства.	Самостійна робота	8
5	Тема 6. Мандрівництво в Україні в IX–XIX ст. як прообраз туризму. Україна очима іноземних мандрівників. Внесок українців у географічні дослідження земної кулі. Мандрівки та подорожі іноземців до Криму в XIII–XVII ст. Початок вивчення і дослідження Криму вітчизняними й іноземними мандрівниками у XVIII ст.	Лекція	2
	Геродот і Скіфія. “Географія” Страбона (кн. 7). "Про повітря, воду та місцевість" Гіппократа. Арабські письменники VIII–IX ст. про слов'ян і Русь-Україну. Записки А. Контаріні, С. Герберштейна, П. Алеппського.	Самостійна робота	4
	Тема 7. Початок організованого туризму (кінець XIX–початок XX ст.). Кримський (Кримсько-Кавказький) гірський клуб (1890–1915 рр.). Зародження туристсько-екскурсійної справи на західноукраїнських землях. Молодіжне товариство “Пласт”.	Лекція	2
	Наукові подорожі українських мандрівників (Ю. Лисянський, В. Ржевуський). Мандрівки Я. Головацького й І. Вагилевича. Діяльність О. Партицького. Мандрівки Галичиною Івана Франка.	Самостійна робота	4
6	Тема 8. Розвиток туризму в Україні протягом 1918–1939 рр. Туристсько-екскурсійна справа і краєзнавчий рух у Радянській Україні в період "українізації" (1923–1933 рр.). Діяльність Екскурсійно-виставково-музейної секції. Краєзнавчо-туристські товариства "Плаї" і "Чорногора" на західноукраїнських землях. Журнал “Туристика та краєзнавство”.	Лекція	4
	Туристсько-екскурсійна робота на Чернігівщині та поширення краєзнавчого руху в інших регіонах України. Організація мандрівок околицями Львова, Карпатами та Галицьким Поділлям. Будівництво першого українського високогірного "захистку" (туристської бази).	Самостійна робота	8
7	Тема 9. Туризм в Україні у другій половині XX ст. Відновлення туристично-екскурсійної діяльності наприкінці 1940-х–на початку 1950-х років. Удосконалення системи організації й управління туризмом у 1950–60-ті роки. Розвиток внутрішнього туризму та відновлення міжнародного туризму. Діяльність туристичних організацій “Інтурист”, “Супутник”.	Лекція	2
7–8	Тема 10. Розвиток геотуризму в Україні та інших країнах у XXI столітті. Вступ України у ВТО, активізація діяльності у розвитку внутрішнього і міжнародного туризму. Міжнародне співробітництво, туристично-інформаційні центри. Підготовка фахівців з геотуризму. Проблеми і перспективи геотуристичного потенціалу України. Міжнародні науково-практичні конференції "Геотуризм: практика і досвід" (2014, 2016, 2018, 2020) в ЛНУ імені Івана Франка. Проект компанії “Геомандри” “Геологічні екскурсії по Україні”.	Лекція	4
7–8	Геотуристичні об’єкти України, Польщі, Чехії, Іспанії, Австралії, Польщі, Китаю, США, Великобританії та інших країн.	Самостійна робота	12